

Recenze

Václav Cílek – Martin Majer – Radoslava Schmelzová a kol.: *Tetín svaté Ludmily. Místo, dějiny a spiritualita*. Praha: Dokořán 2017. 240 stran, cca. 200 převážně barevných obrázků, plánů a ilustrací. ISBN 978-80-7363-771-2.

František Záruba

Nová kniha „*Tetín svaté Ludmily. Místo, dějiny a spiritualita*“ se řadí k již početné řadě publikací věnované dějinám obcí a měst, které jsou u nás velmi oblíbené a mají dlouhou tradici. V případě Tetína je ale podstatné to, že se zde setkáváme s hradištěm spojeným se zavražděním sv. Ludmily a v druhé polovině 13. století, zde vznikl vrcholně středověký hrad, tedy jde o lokalitu mimořádně historicky významnou. Tomu odpovídá i rozsah knihy s 240 stranami.

Hlavními autory knihy jsou Václav Cílek, Martin Majer, Radoslava Schmelzová, ale mezi dalšími autory najdeme početnou řadu zvučných jmen předních českých odborníků (J. Zemlička, J. Sláma, Michal Lutovský, Pavel Bolina a další), a to samo o sobě dává tušit, že půjde o velmi zajímavou publikaci. Kniha je opatřena poznámkovým aparátem, což v této kategorii nebývá vždy pravidlem, ale chybí zde cizojazyčné resumé. Dalším velmi milým překvapením je grafické provedení knihy a početná řada barevných ilustrací (cca. 200 obrázků), mezi nimiž najdeme také historické veduty a grafiky, archivní snímky, plánky, půdorysy atd. Za pozornost stojí také velmi kvalitní snímky V. Cílka, M. Mayera a dalších, které jsou doprovázeny celostránkovými ilustracemi R. Fučíkové. Z celkového provedení knihy je zřejmé, že se pro tuto knihu podařilo zajistit dostatek finančních prostředků, které byly plně využity.

Kniha začíná obvyklou předmluvou starosty obce Tetína Martina Hrdličky (s. 7), po které následuje úvodní slovo hlavních autorů, tedy Václava Cílka, Martina Majera, Radoslavy Schmelzové (*Místo, které hovoří*, s. 8), po kterém přichází vlastní úvod, jehož autorem je V. Cílek (Úvod – Tetín v rámci dějin střední Evropy, s. 11).

První kapitola, jejímiž autory jsou Karel Žák, Petr Budil, Pavel Špyňar a Roman Živor, je věnována geologickým a přírodním poměrům (I. *Tetín přírodní*, s. 15–45). Druhá kapitola se již zaměřuje na stopy lidské činnosti v době pravěké, jejímiž autory jsou Daniel Stolz, Karel Sklenář a Václav Matoušek (II. *Tetín pravěký*, s. 47–75). Kromě prezentace archeologických nálezů se zde hned na začátku setkáme s dějinami archeologických výzkumů na Tetíně, což je velmi přínosné.

Z hlediska kastellologie pomyslné jádro této knihy představuje teprve následující III. kapitola, *Tetín slovanský a středověký* (s. 79–97), která je dílem hned pětice autorů. První část kapitoly je věnována přemyslovskému hradišti a hrobovým nálezům, autorem je zde Michal Lutovský. Další část se zabývá postavením Tetína v rámci přemyslovského státu, autory jsou Josef Zemlička

a Petr Meduna. Spolu s následující částí *Pozornost se z Tetína přesouvá na Beroun a Karlštejn* od Josefa Žemličky, podrobně mapují historické osudy Tetína od dob sv. Ludmily až zhruba do první poloviny 14. století. Zvláště poslední dvě strany (s. 92–93) jsou věnovány otázkám spojeným se vznikem vrcholně středověkého královského hradu. Zde navazují dvě podkapitoly *Královský hrad a Dal Štěpán z Tetína postavit druhý tetínský hrad?*, jejímiž autory jsou Pavel Bolina a Tomáš Klinek (s. 93–97). Tato podkapitola je velmi podstatná, přehodnocuje totiž starší výzkum T. Durdíka, který tetínský hrad interpretoval jako bezvěžovou dispozici. Zde je nutné připomenout skutečnost, že areál hradu byl těžce poškozen lomem a podstatná část jádra hradu zanikla. Proto se jako klíčové jeví interpretace půdorysů hradů z 19. století B. Gruebera, B. Jelínka, a také B. Kutiny. První dva plány ovšem shodně dokládají odlišnou podobu jádra hradu, než jak ji rekonstruoval T. Durdík na základě nejmladšího půdorysu B. Kutiny. Vše je totiž zakreslen mohutný suťový kužel válcové věže a nejspíše byla plocha nádvoří jádra hradu rozsáhlejší. Výsledkem je pak nová rekonstrukce půdorysu hradu (s. 97, obr. 15). Opominuty ale zůstaly relikty asi další hranolové věže při severním nároží jádra, které jsou zřetelně zakresleny jak na plánu Gruebera (označené písmenem M), tak i Jelínka. B. Grueber tyto relikty ve svém článku přímo zmiňuje jako „Vorsprung“, tedy jako výstupek, a přímo jej označuje jako věž (Grueber, B. 1858: Die Burgstelle und die Kirchen zu Tetín. Mittheilungen der Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale III, 76–78, 106–110, zde s. 108). Ověřit existenci obou zmíněných věží je dnes bohužel nemožné, původní terén zde zanikl. Nicméně pokud se blíže podíváme na další královské hrady v okolním křivoklátském loveckém hvozdu, tak by bezvěžová dispozice zde byla ojedinělá. Také druhá podkapitola věnovaná hradu v době Štěpána z Tetína je velmi zajímavá. Jednak je věnována zajímavé osobnosti Štěpána z Tetína, pokouší se nově interpretovat relikty poměrně rozsáhlé zástavby na předpolí vrcholně středověkého hradu. Ty jsou zachyceny opět téměř shodně jak na plánu B. Gruebera, tak i B. Jelínka. Tato část je předběžně vykládána jako relikty nového hradu Štěpána z Tetína, které by se měli řadit k hradům s blokovou dispozicí, tedy obdobně jako další Štěpánův hrad Děvín. Nicméně v rámci dalšího výzkumu by bylo dobré tyto relikty doložit archeologickým výzkumem a také je datovat. Argumenty pro vznik druhého většího hradu totiž nevyznívají zcela přesvědčivě. Původní hrad ze 13. století byl totiž poměrně rozsáhlý, což se týkalo i paláce, který měl dvě křídla na půdorysu L o celkové délce přesahující 70 m a nejspíše obsahoval sedm místností. Navíc dvě strany jádra hradu zůstaly volné a umožňovaly vznik dalších obytných prostor.

Autorem téměř celé IV. kapitoly *Tetín svaté Ludmily* je Jiří Sláma (s. 101–116). Podrobně je zde pojednán Tetín v obrazech mytologie a legend českých světců. Největší část ovšem zabírá život sv. Ludmily a vznik a vývoj jejího kultu. Zmíněn je také kult sv. Ivana, který se podle vrcholně nebo pozdně středověké legendy měl na Tetíně setkat s knížetem Bořivojem a sv. Ludmilou. Poslední část IV. kapitoly je dílem Michala Kouřila, který se zde věnuje kultu sv. Ludmily ve východní Evropě (s. 117–119).

V. kapitola *Tetín starých cest* (s. 131–143), jejímiž autory jsou Pavel Bolina a Tomáš Klíček nás vrací k archeologii krajiny. Kapitola je věnována mimořádně zajímavému tématu vývoji středověkých cest, jejichž průběh měl velký vliv na prosperitu jednotlivých lokalit. To se zjevně dotklo také Tetína, který se původně nacházel přímo nad brodem, a také na křižovatce dvou významných cest. Později se tato komunikace přesunula do nedalekého Berouna.

Obsah následující VI. kapitoly nazvané příznačně *Knížectví tetínské Václava Hájka z Libočan* (s. 145–157), jejímiž autorem je Jan Linka, pojednává o dalším rozvoji legend v 16. století. VII. kapitola od Radoslavy Schmelzové a Jana Pohunka *Tetín památný a poutnický* (s. 159–178) pojednává o památkách v Tetíně samotném, jde především o oba kostely, a také tetínské poutě a znovu je zde probírána úcta ke sv. Ludmile, včetně její ikonografie a její obraz v kultuře 19. a 20. století. Zde ovšem poněkud postrádáme fundovanější rozbor obou kostelů, a také zde chybí jejich půdorysy.

Autorem následující VIII. kapitoly *Tetín mytický* je Jan Pohůnek, který se opět vrací k mytologickému obrazu nastíněnému již v předešlých kapitolách. Autorem posledních dvou kapitol IX. *Tetín ve znamení vápence* (s. 195) a X. *Tetín v míru, válce a revoluci* je Michal Hejna. Z novodobých dějin obce zaujme především část věnovaná odtěžení hradu (s. 198–199). Následuje již jen *Závěr – Tetín kouzelný* (s. 219), jehož autor je V. Cílek, který rovněž napsal krátké shrnující statě na konci předešlých kapitol (od V. kapitoly) a je také autorem infoboxů v textu. Na konci knihy pak najdeme poznámky a literaturu (s. 220–234), a také poděkování se seznamem sponzorů (s. 235).

Celkově lze knihu zhodnotit jako zdařilý pokus o monografii obce s významnou historií. Grafickému provedení knihy nelze nic vytknout (M. Pluhač), ale místy se zdá, že se jednotlivé kapitoly věnované sv. Ludmile a její úctě, stejně tak obrazu Tetína v mytologii, mírně dublují (kap. IV., VI–VIII). Ještě více pozornosti by si zasloužily oba kostely a mohla zde být více rozebrána i obytná zástavba a lidová architektura.